

РОЗДІЛ 3

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

УДК 347.965

МІСЦЕ І РОЛЬ АДВОКАТУРИ У МЕХАНІЗМІ ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВОСУДДЯ В УКРАЇНІ

THE PLACE AND ROLE OF ADVOCACY IN THE ADMINISTRATION OF JUSTICE IN UKRAINE

Заборовський В.В.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного права та процесу
Ужгородського національного університету*

У статті досліджено місце і роль адвокатури в механізмі здійснення правосуддя в Україні. Указано на те, що адвокатура є незалежною інституцією в механізмі здійснення правосуддя, яка не відноситься до учасників, що сприяють (служують, допомагають) його здійсненню, а виконує одну з найважливіших функцій у такому механізмі, безпосередньо пов'язану з належною реалізацією конституційного права особи на отримання професійної правничої (правової) допомоги. Підсумовано про доцільність існування монополії адвокатури на здійснення основних видів правової допомоги (захисту та представництва) в суді.

Ключові слова: адвокат, адвокатура, механізм здійснення правосуддя, право на професійну правничу (правову) допомогу, монополія адвокатури.

Адвокатура є одним з інститутів, який безпосередньо покликаний захищати права людини і без існування якого неможливо побудувати державу, що відповідає б міжнародним стандартам розвитку демократії та верховенства права і закону. В одній із наших попередніх праць, аналізуючи питання про правову природу адвокатури як невід'ємного інституту громадянського суспільства, ми довели висновку, що остання не отримала належного врегулювання свого

правового статусу (в частині визнання її інститутом громадянського суспільства) як на законодавчому, так і на конституційному рівні [1, с. 56].

На жаль, дискусійним залишається й питання щодо визначення місця і ролі адвокатури в механізмі здійснення правосуддя. Актуальність цього дослідження зумовлена тим, що на адвоката покладається конституційний обов'язок надання правової допомоги на професійній основі. Цей обов'язок, зокрема, розгляда-

ється як гарантія здійснення всіх прав та свобод особи, від чого значною мірою залежить її впевненість в існуванні надійного механізму захисту останніх, у забезпеченні належного доступу до здійснення правосуддя. Достатньо дискусійним є питання і щодо необхідності існування монополії на здійснення захисту і представництва адвокатом у суді.

Проблеми визначення місця і ролі адвокатури в механізмі здійснення правосуддя були предметом досліджень ряду науковців. Серед учених, які вивчали окремі аспекти цієї проблеми, доцільно виокремити Є.В. Васьковського, Т.Б. Вільчик, В.М. Івакіна, В.Л. Кудрявцева, Р. Муллерата, Т.М. Нінциєвої, В.Ю. Панченко, В.В. Печерського, Ю.С. Пилипенко, С.В. Прилуцького, С. Сафулько, М.С. Строговича, С.О. Халатова, Ю.Т. Шрамко, І.С. Яртих та ін. Однак сьогодні наявна велика кількість дискусійних питань у згаданій сфері.

Метою статті є аналіз місця і ролі інституту адвокатури в механізмі здійснення правосуддя в Україні. Основними завданнями визначено такі: проаналізувати різноманітні позиції науковців щодо визначення місця і ролі інституту адвокатури; розкрити питання щодо кола суб'єктів надання правової допомоги; з'ясувати власну позицію щодо запровадження українським законодавцем фактичної монополії на здійснення адвокатом функції захисту та представництва в суді.

У юридичній літературі неодноразово розглядалося питання про визначення місця і ролі адвоката й адвокатури в механізмі здійснення правосуддя. При цьому серед науковців немає єдиного підходу до вирішення цієї проблеми. Так, деякі вчені вказують на те, що адвокатура є учас-

ником або ж представником здійснення правосуддя. І.С. Яртих зазначає, що «адвокатура виконує функцію учасника правосуддя, створюючи при цьому умови реалізації судового захисту» [2, с. 167]. Т.Б. Вільчик указує, що «адвокат повинен бути і сумлінним захисником інтересів приватних осіб, і таким же сумлінним представником правосуддя» [3, с. 329].

У зв'язку із цим цікавою є позиція Європейського суду із прав людини, який у своїх рішеннях неодноразово вказує на особливий статус адвокатів, відводячи їм центральне місце в системі здійснення правосуддя як посередникам між публікою і судами (п. 54 Рішення Європейського суду із прав людини від 24 лютого 1994 р. у справі «Касадо Кока проти Іспанії» (Casado Coca v. Spain) [4], п. 29 Рішення Європейського суду із прав людини від 20 травня 1998 р. у справі «Шепфер проти Швейцарії» (Schopfer v. Switzerland) [5], п. 27 рішення Європейського суду із прав людини від 20 квітня 2004 р. у справі «Аміхалакіоае проти Молдови» (Amihalachioaie v. Moldova) [6] тощо). Як посередників, але вже між сторонами і судом, представників розглядає Є.В. Васьковський, який підкреслює, що «діяльність представників – діяльність судова; вони – посередники між сторонами і судом» [7, с. 49].

Досить поширеним як серед науковців, так і за законодавством зарубіжних країн та міжнародним правом є сприйняття адвокатури як слуги або ж помічника правосуддя. Зокрема, відомий іспанський адвокат, екс-президент Ради адвокатських та правових товариств Європи Раймон Муллерата зазначає: «Адвокат є важливою дійовою особою у здійсненні правосуддя. Адвокат, як і суддя, є служителем у храмі правосуддя» [8]. Схо-

жої позиції дотримується В.М. Івакін, який, досліджуючи питання еволюції західноєвропейських уявлень про правову природу адвокатури та адвокатської діяльності, зауважує, що «прагнення утримувати на високому рівні соціальний статус професії зумовило збереження і в наш час декларування погляду на адвоката як на особу, що покликана служити закону і правосуддю» [9, с. 34]. Як слуги правосуддя, адвокати розглядаються й у згаданому Рішенні Європейського суду із прав людини у справі «Касадо Кока проти Іспанії» (Casado Coca v. Spain) [4], у п. 46 якого зазначається, що, беручи до уваги особливий характер адвокатської професії, як слуги правосуддя, адвокати користуються виключним правом участі в суді та імунітетом від судового переслідування за свої виступи в залі суду.

Як помічника правосуддя, адвоката розглядає, зокрема, Ю.С. Пилипенко, який, аналізуючи основні напрями дослідження адвокатської таємниці, робить висновок про те, що «адвокат також є помічником правосуддя, який забезпечує дійсну змагальність у будь-якому виді процесу» [10, с. 32]. Цієї самої позиції дотримується і французький законодавець, який у ст. 3 Закону «Про реформу деяких судових і юридичних професій» від 31 грудня 1971 р. № 71-1130 зазначає: «Адвокати є помічниками правосуддя» (auxiliaires de la justice) [11]. У такому разі потрібно звернути увагу й на те, що в юридичній літературі зустрічалися твердження науковців, які розглядали адвокатів як помічників не правосуддя, а судів. Такої думки дотримувався, наприклад, М.О. Чельцов, характеризуючи захисника у кримінальному процесі як помічника суду, оскільки, на його переконання, «участь захисту визнано законодавцем

принципово необхідною для кращого, більш повного висвітлення справи» [12, с. 227]. Схожої позиції дотримується й С.О. Халатов, який указує на те, що представник під час здійснення правосуддя у цивільних справах наділяється деякими повноваженнями не у зв'язку з наявністю аналогічних прав у особи, яку представляє, а через указівку закону на нього як на особу, що надає суду допомогу в досягненні цілей цивільного процесу [13, с. 115].

Ми не поділяємо позицію останніх науковців (М.О. Чельцова, С.О. Халатова), оскільки, як зазначав ще І.Я. Фойницький, «адвокатура повинна бути визнана особливою суспільною одиницею, що стоїть при судових місцях, але не в їх складі, і що має право автономії в питаннях внутрішнього життя та дисциплінарну владу над своїми членами» [14, с. 473]. Відтак заслуговує на увагу й думка М.С. Строговича, котрий, загалом дотримуючись позиції, за якою захисник розглядається як «помічник правосуддя», указує: «Вираз «помічник суду» не дуже вдалий, адже він може дати привід для висновку, що захисник – помічник цього складу суду, який надає допомогу суддям у всьому тому, що судді роблять, навіть якби дії цього складу суду були неправильним» [15, с. 27].

Ми не поділяємо вищевказані позиції, що визначають адвокатуру як слугу, помічника правосуддя або ж як посередника під час його здійснення, оскільки в них цілком не відображається суть та основне призначення адвокатури. Такі визначення статусу останньої, на нашу думку, лише принижують, дають викривлене розуміння сутності адвокатури та не співвідносяться, зокрема, з основним принципом її діяльності – принципом незалежності. Тож у такому разі

повністю підтримуємо твердження С.В. Прилуцького, який зазначає, що «сама адвокатура має бути надійною опорою судової влади та правосуддя» [16, с. 240] і що «будучи активним учасником механізму правозастосування (більше того, займаючи самостійне місце у механізмі правосуддя), адвокатура виконує (повинна виконувати) важливу функцію суспільного контролю в цій сфері» [17, с. 54]. Слушною є і позиція німецького законодавця, який у ст. 1 Федерального закону про адвокатуру від 1 серпня 1959 р. [18] вказує на те, що адвокатура є незалежним органом правосуддя.

В аспекті здійснюваного дослідження потрібно врахувати й те, що стаття 131-2 чинної редакції Конституції України, якою, по суті, визначається конституційно-правовий статус адвокатури, розміщена в Розділі VIII «Правосуддя». Також цією статтею закріплюється норма, за якою гарантується незалежність адвокатури. Усе це дає можливість підсумувати, що на конституційному рівні адвокатуру визнано як незалежний інститут, який займає самостійне місце в механізмі здійснення правосуддя.

Позитивним аспектом чинної редакції Конституції України є й те, що в ній уже відсутня ч. 2 ст. 59 (для забезпечення права на захист від обвинувачення та надання правової допомоги у вирішенні справ у судах та інших державних органах в Україні діє адвокатура). Наявність такої норми, як зазначав С.Ф. Сафулько, мимоволі перетворювала адвокатуру й адвокатів у «рішал», а не правозахисників, оскільки адвокати «справ не вирішують», а представляють (захищають) інтереси, права та свободи суб'єктів, щодо яких уповноваженими органами справи розгляда-

ються і вирішуються [19, с. 134]. Натомість положення ч. 4 ст. 131-2 чинної Конституції вже передбачає, що виключно адвокат здійснює представництво іншої особи в суді, а також захист від кримінального обвинувачення. Такою нормою український законодавець фактично встановлює монополію адвокатури щодо захисту та представництва особи в суді.

Для визначення нашого ставлення до вищевказаної позиції українського законодавця вважаємо необхідним насамперед розкрити питання щодо кола суб'єктів надання правової допомоги, яке є одним із найбільш дискусійних у юридичній літературі. Так, досліджуючи цю проблему, В.Ю. Панченко вказує на наявність трьох підходів: вузького (обмежувального), широкого (розширювального) та гранично широкого [20, с. 22]. Представницею гранично широкого підходу, за твердженням науковця, є Н.Л. Полуяктова, яка під правом на кваліфіковану юридичну допомогу розуміє «встановлену законом можливість отримати в установленому порядку професійну допомогу з питань правового характеру» [21, с. 147], що не тільки на перше місце серед органів, які забезпечують право громадян на отримання кваліфікованої юридичної допомоги, ставить суди (розглядаючи їх як важливу конституційну гарантію надання такої допомоги), але й виходить із того, що фактично будь-яка діяльність із надання допомоги у сфері права є юридичною допомогою. Ми не поділяємо цієї думки Н.Л. Полуяктової, зокрема, виходячи з того, що загальною метою судової влади є не забезпечення надання правової допомоги, а забезпечення в державі правосуддя [22, с. 18]. Іншим представником згаданого підходу є Д.В. Таланов, який, розглядаючи правову допомогу

як сприяння одних суб'єктів іншим у реалізації прав, виконанні обов'язків, встановленні міжсуб'єктної взаємодії, її стабілізації або корекції, виходить із того, що «сфери реалізації правової допомоги не обмежуються виключно питаннями права» [23, с. 11]. Ми цілком поділяємо позицію В.Ю. Панченка, який указує, що багато видів допомоги «мають правову форму (підстави, умови, порядок та інші аспекти надання допомоги піддаються правовому регулюванню), однак за змістом вони навряд чи можуть бути визнані юридичною (правовою) допомогою» [20, с. 24], зазначаючи необхідність розрізняти правову форму і правовий зміст правової (юридичної) допомоги як виду діяльності, розмежовуючи при цьому поняття «юридична (правова) допомога» і «допомога у праві».

Представниками широкого (розширювального) підходу є науковці, які надання правової допомоги покладають не тільки на адвокатів, але й на інших суб'єктів. Поділяють цю думку такі вчені: В.Л. Кудрявцев: «Кваліфікована юридична допомога – це діяльність щодо захисту прав і законних інтересів особи адвокатом <...> або іншою особою, здатною, на думку особи, яка погодилася надати кваліфіковану юридичну допомогу, окрім випадків, передбачених законом, коли така допомога може бути надана тільки адвокатом або разом із ним, здійснювати захист») [24, с. 23]; Т.М. Нінциєва: «Кваліфікована юридична допомога» – ширше за змістом поняття, ніж «адвокатська діяльність», і може включати діяльність інших суб'єктів, що володіють спеціальними юридичними знаннями (діяльність юрисконсульта, нотаріуса тощо)» [25, с. 145]; І.М. Поташнік [26, с. 85]; А.С. Плетень [27, с. 28]: «Юридичну допомогу можуть надавати й особи, які

не є адвокатами, але які мають юридичну освіту: нотаріуси, юристи» та ін. [28; 29, с. 10]. Такої самої думки дотримується й український законодавець, який, зокрема, у Рішенні Конституційного Суду України від 16 листопада 2000 р. № 13-рп/2000 (справа про право вільного вибору захисника) [30] до суб'єктів надання правової допомоги, крім адвокатури, відносить: державні органи України, до компетенції яких входить надання правової допомоги (Міністерство юстиції України, Міністерство праці та соціальної політики України, нотаріат тощо); суб'єкти підприємницької діяльності, які надають правову допомогу клієнтам у порядку, визначеному законодавством України; об'єднання громадян для здійснення і захисту своїх прав і свобод (ч. 1 ст. 36 Конституції України). Широке коло суб'єктів надання безоплатної правової допомоги закріплено й у Законі України «Про безоплатну правову допомогу» [31]: «Суб'єктами надання безоплатної первинної правової допомоги є: органи виконавчої влади; органи місцевого самоврядування; фізичні та юридичні особи приватного права; спеціалізовані установи. Суб'єктами надання безоплатної вторинної правової допомоги є: центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги; адвокати, включені до Реєстру адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу».

Ще одним підходом до кола суб'єктів надання правової допомоги є вузький (обмежувальний) підхід. Поділяє таку позицію, зокрема, О.І. Бугаренко, який виходить із того, що «адвокат є єдиним, унікальним суб'єктом права, який надає юридичну допомогу» [32, с. 17–18]. На його переконання, усі інші фахівці та посадові особи ніякої юридичної

допомоги не надають, а щодо їхньої діяльності в разі судового та (або) іншого представництва, то може йтися лише про надання квазіюридичної допомоги. Зі схожих позицій виходить Ю.Т. Шрамко, яка на підставі порівняльного аналізу визначення права на правову допомогу в різних конституціях доходить висновку, що, «крім професійної правової допомоги, яку надають адвокати, існує ще й такий вид, як непрофесійна (ексклюзивна) правова допомога, що її надають не професійні суб'єкти, зобов'язані надавати правову допомогу іншим суб'єктам, а інші особи, наприклад, параюристи» [33, с. 8]. Прихильниками такої думки є: Г.О. Смагін: «Як кваліфіковану юридичну допомогу в результаті варто розглядати лише адвокатську діяльність» [34, с. 7]; І.М. Долгов: «Кваліфікована юридична допомога – це професійна діяльність юристів (адвокатів) щодо захисту законних прав, свобод та інтересів фізичних і юридичних осіб (довірителів)» [35, с. 8]; Н.А. Булатова: «Однією з відмінних рис юридичної допомоги є наявність спеціального суб'єкта – адвоката, який надає юридичну допомогу на професійній основі» [36, с. 31]; В.В. Печерський: «Юридична допомога – це активна професійна діяльність адвоката, спрямована на захист потенційно порушуваних або реально порушених прав, свобод, і право охоронюваних інтересів фізичних і юридичних осіб» [37, с. 64].

Варто зазначити, що ряд міжнародних актів надання правової (юридичної) допомоги безпосередньо пов'язує саме із професійною діяльністю адвоката. Зокрема, такими актами є Резолюція (78)8 Комітету міністрів «Про юридичну допомогу та консультації» від 2 березня 1978 р. [38] та Рекомен-

дація Rec(2006)13 Комітету Міністрів державам-членам Ради Європи «Про застосування тримання під вартою, про умови, у яких воно має здійснюватися, і про заходи щодо попередження насильства» від 27 вересня 2006 р. [39].

Аналіз позицій представників як широкого, так і вузького підходів стосовно кола суб'єктів надання правової допомоги дає можливість дійти висновку, що визначальною та об'єднувальною ознакою щодо характеристики таких суб'єктів є вказівка на здатність ними кваліфіковано надати правову допомогу. Представники ж широкого підходу виходять із необхідності наявності в таких суб'єктів спеціальних юридичних знань, тоді як представники вузького підходу надання правової допомоги розглядають як професійну діяльність.

На нашу думку, у такому разі насамперед необхідно виходити з того, що надання правової допомоги повинно розглядатися саме як сприяння особі, яка перебуває у складній (проблемній) правовій ситуації, у реалізації її прав та законних інтересів. Держава ж, гарантуючи такій особі конституційне право на надання правової допомоги, повинна забезпечувати й належні умови його реалізації. Оскільки «тільки для адвокатських формувань надання юридичної допомоги громадянам і організаціям є виключним видом діяльності» [40, с. 96], поділяємо позицію українського законодавця, який саме за адвокатурою на конституційному рівні закріплює обов'язок надання такої допомоги. При цьому варто врахувати й те, що забезпечення належних умов реалізації вищевказаного права відбувається як за допомогою закріплення суттєвих кваліфікаційних та інших вимог до кандидатів

на здобуття статусу адвоката, так і шляхом закріплення особливого професійного статусу адвоката. Усе це дає можливість дійти висновку, за яким надання правової допомоги повинно асоціюватися саме із професійною діяльністю адвоката. Водночас діяльність інших суб'єктів (юрисконсультантів, нотаріусів, органів державної влади, місцевого самоврядування тощо), враховуючи, зокрема, критерії розмежування понять «правова допомога» та «правова послуга», повинна розглядатися саме як діяльність щодо надання правових послуг або ж як діяльність у сфері права.

Тож позитивною є позиція українського законодавця, яким було внесено вищевказані зміни до Конституції України (щодо правосуддя) [41] (набули чинності 30 вересня 2016 р.). Так, Основний Закон було доповнено ст. 131-2, у якій зазначається, що для надання професійної правничої допомоги в Україні діє адвокатура. Крім цього, закріплюється положення, за яким виключно адвокат здійснює представництво іншої особи в суді, а також захист від кримінального обвинувачення. Проте в цій статті зазначається, що законом можуть бути визначені винятки щодо представництва в суді у трудових спорах, спорах щодо захисту соціальних прав, щодо виборів та референдумів, у малозначних спорах, а також стосовно представництва малолітніх чи неповнолітніх осіб та осіб, які визнані судом недієздатними чи дієздатність яких обмежена. Аналіз цієї статті дає можливість підсумувати, що Конституцією України фактично встановлюється монополія адвокатури на захист від кримінального обвинувачення та представництво іншої особи в суді, щодо чого тривалий час на політичному рівні та в українській науковій літературі жваво дискутували.

Потрібно врахувати, що в перехідних положеннях до Конституції (п. 11) закріплюється поетапний механізм запровадження такої монополії. Так, представництво виключно адвокатами у Верховному Суді та судах касаційної інстанції здійснюється з 1 січня 2017 р.; у судах апеляційної інстанції – з 1 січня 2018 р.; у судах першої інстанції – з 1 січня 2019 р. Представництво органів державної влади та органів місцевого самоврядування в судах виключно адвокатами здійснюється з 1 січня 2020 р.

Проведене нами дослідження дає можливість сформулювати висновок, за яким адвокатура є незалежною інституцією в механізмі здійснення правосуддя, що не відноситься до учасників, які сприяють (слугують, допомагають) його здійсненню, а виконує одну з найважливіших функцій у такому механізмі, безпосередньо пов'язану з належною реалізацією конституційного права особи на отримання професійної правничої (правової) допомоги.

Ми цілком підтримуємо вищевказані зміни до Конституції України (щодо правосуддя), згідно з якими монополія на здійснення основних видів правової допомоги (захисту та представництва) закріплюється виключно за адвокатами. Оскільки держава, гарантувавши на конституційному рівні право на надання правової допомоги (професійної правничої допомоги) особам, які перебувають у складній (проблемній) правовій ситуації, повинна забезпечувати й належні умови його реалізації. Щодо адвокатури, то такими умовами, зокрема, є встановлення суттєвих кваліфікаційних та інших вимог до кандидатів на здобуття статусу адвоката, а також закріплення особливого професійного та незалежного статусу адвоката.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Заборовський В.В. Адвокатура як невід'ємний інститут громадянського суспільства на сучасному етапі становлення правової держави в Україні / В.В. Заборовський // Конституційно-правові академічні студії. – 2016. – № 2. – С. 49–58.
2. Яртых И.С. Адвокатура и власть / И.С. Яртых. – М. : Юрлитинформ, 2003. – 176 с.
3. Вільчик Т.Б. Юридична природа адвокатури та проблеми організації її діяльності / Т.Б. Вільчик // Університетські наукові записки. – 2011. – № 4. – С. 327–331.
4. Рішення Європейського суду із прав людини у справі «Casado Coca v. Spain» (Заява № 15450/89) від 24 лютого 1994 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://european-court.eu/uploads/ECHR_Casado_Coca_v_Spain_24_02_1994.pdf.
5. Рішення Європейського суду із прав людини у справі «Schopfer v. Switzerland» (Заява № 56/1997/840/1046) від 20 травня 1998 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.hrcr.org/safrica/expression/schopfer_switzerland.html.
6. Рішення Європейського суду із прав людини у справі «Amihalachioaie v. Moldova» (Заява № 60115/00) від 20 квітня 2004 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://justice.md/file/CEDO_judgments/Moldova/AMIHALACHIOAIE%20\(ro\).pdf](http://justice.md/file/CEDO_judgments/Moldova/AMIHALACHIOAIE%20(ro).pdf).
7. Васильковський Е.В. Организация адвокатуры : в 2 ч. / Е.В. Васильковський. – СПб. : Н.К. Мартынов, 1893. – Ч. 2 : Исследование принципов организации адвокатуры. – 621 с.
8. Муллерат Р. Независимость – основной принцип юридической этики / Р. Муллерат // Адвокат. – 1996. – № 11 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.law.edu.ru/doc/document.asp?docID=1132077>.
9. Ивакин В.Н. Эволюция западноевропейских представлений о правовой природе адвокатуры и адвокатской деятельности / В.Н. Ивакин // Актуальные проблемы совершенствования законодательства, правоприменения и правовых теорий в России и за рубежом : матер. II Межд. науч.-практ. конф. (г. Челябинск, 3 декабря 2009 г.). – Челябинск : Рекпол, 2010. – С. 31–36.
10. Пилипенко Ю.С. Основные направления исследования адвокатской тайны / Ю.С. Пилипенко // Часопис адвокатури України. – 2009. – № 9. – С. 1–42 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://e-pub.aau.edu.ua/index.php/chasopys/article/view/619/639>.
11. Portant réforme de certaines professions judiciaires et juridiques : Loi du 31 décembre 1971 № 71-1130 [Ressource électronique]. – Mode d'accès : <http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=LEGITEXT000006068396>.
12. Уголовный процесс / М.А. Чельцов. – М. : Юрид. изд-во МЮ СССР, 1948. – 624 с.
13. Халатов С.А. Представительство в гражданском и арбитражном процессе / С.А. Халатов. – М. : Норма, 2002. – 208 с.
14. Курс уголовного судопроизводства : в 2 т. / И.Я. Фойницкий ; общ. ред. А.В. Смирнова. – СПб. : Альфа, 1996. – Т. 1. – 552 с.
15. Строгович М.С. Процессуальное положение и процессуальные функции защитника / М.С. Строгович // Защита по уголовным делам / И.Т. Голяков, М.С. Строгович, А.Н. Трайнин, М.А. Чельцов-Бебутов и др. ; под ред. И.Т. Голякова. – М. : Юрид. изд-во МЮ СССР, 1948. – 223 с.
16. Прилуцький С.В. Громадянське суспільство в механізмі судової влади та правосуддя: теоретико-правовий аспект / С.В. Прилуцький // Часопис Київського університету права. – 2010. – № 1. – С. 236–242.
17. Прилуцький С.В. Адвокатура як інститут громадянського суспільства в умовах становлення правової держави / С.В. Прилуцький // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2010. – № 12. – С. 47–55.
18. Bundesrechtsanwaltsordnung (BRAO), ausfertigungsdatum 01.08.1959 [Elektronische Ressource]. – Zugriffsmodus : <http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/brao/gesamt.pdf>.
19. Сафулько С. Українська адвокатура: в очікуванні вчорашнього дня / С. Сафулько // Право України. – 2010. – № 3. – С. 133–139.

20. Панченко В.Ю. Подходы к понятию «юридическая помощь» в современном отечественном правоведении / В.Ю. Панченко // Российский юридический журнал. – 2012. – № 1. – С. 18–27.

21. Полуяктова Н.Л. Реализация конституционного права на квалифицированную юридическую помощь как основное содержание деятельности нотариата Российской Федерации : дисс. ... канд. юрид. наук / Н.Л. Полуяктова. – М., 2004. – 160 с.

22. Прилуцький С.В. Судова влада в умовах формування громадянського суспільства та правової держави в Україні : автореф. дис. ... докт. юрид. наук : спец. 12.00.10 «Судострій; прокуратура та адвокатура» / С.В. Прилуцький. – К, 2013. – 36 с.

23. Таланов Д.В. Правовая помощь как объект общетеоретического анализа : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теория и история права и государства; история учений о праве и государстве» / Д.В. Таланов. – Н. Новгород, 2011. – 36 с.

24. Кудрявцев В.Л. Реализация конституционно-правового института квалифицированной юридической помощи в деятельности адвоката (защитника) в российском уголовном судопроизводстве: теоретические основы и проблемы обеспечения : автореф. дисс. ... докт. юрид. наук : спец. 12.00.09 «Уголовный процесс; криминалистика и судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность» / В.Л. Кудрявцев. – М., 2008. – 55 с.

25. Нинчиева Т.М. Правовое регулирование организации адвокатуры в Российской Федерации : дисс. ... канд. юрид. наук / Т.М. Нинчиева. – М., 2007. – 173 с.

26. Поташник И.М. Адвокатура и квалифицированная юридическая помощь / И.М. Поташник // Право и государство: теория и практика. – 2013. – № 8 (104). – С. 84–88.

27. Плетень А.С. К вопросу о содержании понятия «квалифицированная юридическая помощь» / А.С. Плетень // Конституционное и муниципальное право. – 2008. – № 23. – С. 28–32.

28. Вільчик Т.Б. Конституційно-правовий статус адвокатури України / Т.Б. Вільчик // Теорія і практика правознавства. – 2015. – Вип. 2 (8) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://tlaw.nlu.edu.ua/article/view/63588/59052>.

29. Миронов А.Л. Реализация конституционного права человека и гражданина на получение квалифицированной юридической помощи при осуществлении правосудия : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.11 «Судебная власть; прокурорский надзор; организация правоохранительной деятельности; адвокатура» / А.Л. Миронов. – М., 2009. – 26 с.

30. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Солдатов Геннадія Івановича щодо офіційного тлумачення положень ст. 59 Конституції України, ст. 44 Кримінального процесуального кодексу України, ст. 268, 271 Кодексу України про адміністративні правопорушення (справа про право вільного вибору захисника) від 16 листопада 2000 р. № 13-рп/2000 // Офіційний вісник України. – 2000. – № 47. – Ст. 109.

31. Про безоплатну правову допомогу : Закон України від 2 червня 2011 р. № 3460-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 51. – Ст. 577.

32. Бугаренко А.И. Теория, правовые аспекты и практика оказания гражданам бесплатной юридической помощи адвокатами : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.11 «Судебная власть; прокурорский надзор; организация правоохранительной деятельности» / А.И. Бугаренко. – М., 2010. – 28 с.

33. Шрамко Ю.Т. Конституційне право на правову допомогу в Україні: актуальні питання законодавчого регулювання : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.02 «Конституційне право; муниципальное право» / Ю.Т. Шрамко. – К., 2016. – 18 с.

34. Смагин Г.А. Конституционно-правовые вопросы оказания юридической помощи в Российской Федерации : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.02 «Конституционное право; муниципальное право», 12.00.11 «Судебная власть; прокурорский надзор; организация правоохранительной деятельности; адвокатура» / Г.А. Смагин. – М., 2004. – 20 с.

35. Долгов И.М. Проблемы реализации права граждан на получение квалифицированной юридической помощи в административном процессе : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.14 «Административное право; административный процесс» / И.М. Долгов. – М., 2013. – 22 с.
36. Булатова Н. Правовая природа юридических услуг / Н. Булатова // Нотариус. – 2009. – № 5. – С. 28–32.
37. Печерский В.В. Юридическая помощь и юридическая услуга: формирование и сравнение понятий / В.В. Печерский // Вопросы адвокатуры. – 2005. – № 1 (36). – С. 50–69.
38. Про юридичну допомогу та консультації : Резолюція (78)8 Комітету міністрів Ради Європи від 2 березня 1978 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/994_132.
39. Про застосування тримання під вартою, про умови, у яких воно має здійснюватися, і про заходи щодо попередження насильства : Рекомендація Rec(2006)13 Комітету Міністрів Ради Європи від 27 вересня 2006 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/prisons/Rec\(2006\)13%20in%20Russian.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/prisons/Rec(2006)13%20in%20Russian.pdf).
40. Салчак А.А.-О. Договор об оказании юридических услуг. Особенности гражданско-правовой ответственности его участников : дисс. ... канд. юрид. наук / А.А.-О. Салчак. – М., 2006. – 197 с.
41. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) : Закон України від 25 листопада 2015 р. № 3524 // Голос України. – 2016. – № 118.

В статье исследовано место и роль адвокатуры в механизме осуществления правосудия в Украине. Указано на то, что адвокатура представляет собой независимую институцию в механизме осуществления правосудия, которая не относится к участникам, что способствуют (служат, помогают) его осуществлению, а выполняет одну из важнейших функций в таком механизме, непосредственно связанную с должной реализацией конституционного права человека на получение профессиональной юридической (правовой) помощи. Сделан вывод о целесообразности существования монополии адвокатуры на осуществление основных видов правовой помощи (защиты и представительства) в суде.

Ключевые слова: адвокат, адвокатура, механизм осуществления правосудия, право на профессиональную юридическую (правовую) помощь, монополия адвокатуры.

In this paper an analysis the place and role of advocacy in the implementation of justice in Ukraine. It is indicated that the advocacy is an independent institution in the administration of justice that does not relate to those who contribute (serve, help) to its implementation, but performs one of the most important functions in such a mechanism that is directly related to the proper implementation of the constitutional human right for obtaining professional legal (legal) assistance. The conclusion is drawn on the expediency of the existence of a monopoly of the advocacy for the implementation of the main types of legal assistance (protection and representation) in court.

Key words: lawyer, advocate, mechanism for administering justice, right to professional legal assistance, monopoly of the advocacy.